

DE LAATSTE SPRINT

Lopen achter en in de frontlinie in WO I

Johanna Spaey en Jac Toes

(verschenen in 42, een literair looptijdschrift)

Australië, mei 1915:

“Wat zijn je benen?

Springveren. Stalen springveren.

Wat zullen ze doen?

Ze zullen me over de baan doen snellen.

Hoe snel kun je lopen?

Zo snel als een jachtluipaard

Hoe snel zul je lopen?

Zo snel als een jachtluipaard!

Laat maar zien dan!”

Dit is het mantra van de onschuldig ogende en piepjonge Archy (vertolkt door een aanbiddelijke, goudblonde **Mark Lee**) in de film **Gallipoli** (1981) van regisseur Peter Weir. En rennen doet Archy onder leiding van zijn oom die in hem een nieuwe kampioen ziet. Archy is ook dik bevriend met een aboriginal jongen, want lopen is iets wat ze samen delen, ondanks het duidelijke racisme in deze blanke boerenwereld. Archy mag dan een topatleet in wording zijn, Les, één van de ruwe cowboys met wie hij samenwerkt, vindt het maar niks. “Meisjes lopen hard”, spuwt die Archy toe. “Echte mannen boksen.” Dus gaat Archy de uitdaging aan om blootvoets tegen Les op z’n paard te rennen. Acht lange kilometers door de ruige outback, die Archy op kapot gelopen voeten wint. Archy Hamilton zou gebaseerd zijn op een vermelding in C.E.W. Bean’s ‘Official History of Australia in the War of 1914-1918’, waarin deze journalist soldaat Wilfred Harper tijdens The Battle of the Nek beschrijft: “Wilfred werd het laatste gezien terwijl hij als een schooljongen in een loopwedstrijd vooruit stormde, zo snel als hij maar kon.”

“Jij kunt je meten met Lasalles, jij bent groter dan Lasalles!”, zegt Archy’s oom, want Harry Lasalles, de grote kampioen op de mijl, is hun gezamenlijke god. Maar de afgod van de oorlog die in Europa woedt en Poor Little Belgium zo brutaal heeft verkracht, maakt steeds meer indruk op Archy. Er is meer dan lopen, denkt ie. Nadat Archy in een wedstrijd nipt van Frank (**Mel Gibson** in de tijd dat hij nog geen scheldende fundamentalist met een zichtbaar drankprobleem was) wint, besluiten ze samen om naar de oorlog te vertrekken. De jongste uit idealisme, de oudere omdat hij toch niet veel anders te doen heeft en de bijbehorende soldij best kan gebruiken. Beiden even naïef.

Gallipoli, een rauwe en schitterende film over twee jonge Australische atleten die na hun opleiding in Egypte de gruwelen van de slag bij het Turkse Gallipoli meemaken, gaat over lopen en oorlog. Lopen zoals in hardlopen en lopen zoals in niet kunnen weglopen. Soms omwille van vrij letterlijke redenen: in Wereldoorlog I zorgde het gebruikte wapentuig voor ontzettend veel amputaties. De droom over loopbenen werd vaak voorgoed weggerukt en opgeblazen. Lopen houdt Frank in leven, want hij fungeert achter de loopgraven als de vliegende boodschapper en lopen wordt uiteindelijk ook Archy’s dood wanneer hij na het aanvalssein als een razende engel de loopgraaf uitklimt en onder het mompelen van zijn eeuwige mantra (“Wat zijn je benen? Springveren. Stalen springveren...”) zijn toptijd verbetert. Voor even dan. Want dat Archy in zijn laatste sprint wordt neergemaaid door een Turks machinegeweer is het onvermijdelijke en bittere einde.

In oorlogen kun je zo hard rennen als je wilt, de dood is meestal sneller. De jonge, gouden lijven van atleten die denken dat ze alles aankunnen, staan in schril contrast met de onverbiddelijkheid en verminkende kracht van de oorlog die maar al te graag dat verse vlees in z’n grote, alles verslindende muil stopt. Het had misschien anders gekund, maar hoe?

Van **Adolf Hitler** zijn nooit tijden opgemeten toen hij in de Grote Oorlog als ordonnans en koerier door de Vlaamse Westhoek snelde. Dat hij snel of op z’n minst slechts matig bevreemd was, is een feit. Hij kreeg niet voor niets tweemaal een IJzeren Kruis in de Eerste Wereldoorlog. Maar dat hij zich tussendoor als een paranoïde puritein niet erg bemind maakte bij z’n lotgenoten in de loopgraven, verklaart misschien ook waarom hij nooit de verwachte bevordering kreeg. De vraag of de wereld er anders had uitgezien, mocht Hitler zijn gevaarlijke sprintjes niet hebben overleefd, blijft eeuwig kauwvoer voor historici.

Goede lopers waren erg gegeerd in de Eerste Wereldoorlog. In een tijd waarin gemotoriseerd vervoer schaars of schier onmogelijk was op het vaak erg krappe slagveld en goed

functionerende telefoonlijnen nog niet de vrije telefoniemarkt moesten behagen, was een boodschapper op een paar snelle benen een zeldzaam goed.

Misschien had de Ierse-Canadees **Jimmy Duffy** dat laatste extra in de verf kunnen zetten, waren die Duitse machinegeweren hem na zijn aankomst in Vlaanderen niet zo verraderlijk snel af geweest.

Jimmy Duffy was een fuifbeest aan wie de huidige flierefluiters onder de atleten (hoogspringers, hamerslingeraars, wie biedt meer?) nog een voorbeeld kunnen nemen. Nadat hij de superspannende Marathon van Boston in 1914 won, was een sigaret het eerste wat hij aan z'n trainer vroeg. En zo, meldde The Boston Post de volgende dag licht geamuseerd of is het licht bestraffend, genoot de jonge Ier volop van z'n eerste sigaret sinds 12 uur 's middags. Daarna vroeg Duffy om een biertje.

De eerlijkheid gebiedt wel om te vermelden dat niet alle marathonlopers in die tijd zo'n 'liederlijk' leven leidden. En trainers liepen heus niet met Duffy's gewoontes van veel feesten en weinig trainen weg, alleen was Jimmy zo charmant en getalenteerd dat niemand echt boos op hem kon worden.

Duffy kwam in 1890 ter wereld in Ierland, verhuisde daarna naar Schotland en emigreerde in 1911 naar Toronto in Canada. Daar ging hij aan de slag als tinsmid en steensnijder, terwijl hij als atleet indruk maakte op de directeur van het YMCA waar hij regelmatig ging trainen. In Schotland had hij wel vaker cross country-wedstrijden gewonnen, dus lanceerde de directeur hem in de Ward Marathon, de grootste loopwedstrijd in Toronto. Jimmy had kunnen winnen, als hij onderweg niet was blijven stilstaan om ruzie te maken met de supporters van één van z'n rivalen.

In de Marathon van Boston won hij wel, met 15 seconden voorsprong op z'n rivaal in een tijd van 2:25:42 1/5. De wereld lag voor hem open. De Olympische Spelen in 1916 lonkten, maar toen brak de Eerste Wereldoorlog uit. Duffy was één van de eersten om zich te melden bij het Canadese leger. Voor hij vertrok, beloofde hij z'n vrienden dat hij eenmaal overzee slechts één richting zou uitlopen: naar Berlijn.

Terwijl op 19 april in 1915 in Boston opnieuw de marathon werd gelopen en Duffy's rivaal, de man die hij vorig jaar nipt had verslagen, zichzelf tot winnaar kroonde, zat Duffy in de loopgraven dicht bij Ieper. Voor trainen had hij weinig tijd. Die verre oorlog in Europa bleek immers minder naar glorie en meer naar modder en uitputting te smaken. Bij een nachtelijke tegenaanval met z'n bataljon op de Duitsers, raakte hij zwaargewond. In wat na afloop niet anders dan als een verschrikkelijke slachtpartij met zelfmoordallures kan worden beschrijven,

overleefden in Duffy's bataljon van het Canadian Expeditionary Force, dat uit driehonderd soldaten en vijf officieren bestond, slechts zevenentwintig mannen die vreselijke nacht. Duffy overleed een paar uur later in een veldhospitaal. Naar Berlijn lopen deed Jimmy niet en zou hij ook nooit meer doen. Zijn graf kun je nog steeds bezoeken in Vlamertinge.

Als de soldaten even vrij hadden van het front, waren er natuurlijk de gewone geneugten waarmee een man zich kon ontspannen. Dat ook sporten daarbij hoorde, is niet zo vreemd als het lijkt. Van beroepssoldaten mag je al aannemen dat ze sportief zijn, ook de vrijwilligers waren zeker in het begin van de oorlog jong, gezond en energiek. Een partijtje voetbal kon iedereen wel smaken, maar achter de linies werden ook atletiekwedstrijden georganiseerd. In Engeland namen complete sportteams samen dienst (en sneuvelden samen), wat nog jaren lang dramatische gevolgen had voor de Engelse voetbal- en rugbycompetitie.

Sportwedstrijden achter het front waren ook goed voor het moreel van de soldaten. Bataljons gingen de strijd met elkaar aan en atleten konden hun drang om te winnen acuut bevredigen, iets wat in die eindeloze stellingenoorlog zelden het geval was. Dat sporten psychologische voordelen heeft, zal misschien een mindere rol hebben gespeeld dan nu, maar je hoeft iets niet te kunnen benoemen om het effect te kennen.

In het archief van In Flanders Fields in Ieper vonden we fantastische en ontroerende foto's (omdat je als kijker beter de achtergrond en het vervolg kent) van een atletiekwedstrijd die door de Canadezen achter het front werd georganiseerd. De atleten traden aan in een bizarre mix van bij elkaar geraapte outfits. In deze gestroomlijnde en ademende Nike- en Adidas-tijden een feest voor het oog!. Want iedereen droeg wat hij op dat ogenblik bij de hand had: van rugby- of voetbaltruitje tot uniformhemd. De één liep in z'n lange onderbroek, de ander droeg een paar shorts. Sommige soldaten hielden hun pet op, anderen sportten dan weer blootshoofds, op sokken, kousen of blote voeten. En nee, voorgevormd of met extra steun waren ze niet. Standaarduitrustingen waren in die tijd vast nog iets voor mietjes, denk je dan. De lopers droegen lichte pantoffels of schoenen, ook wel 'rustbottines of rustschoentjes' genoemd. Dat schoeisel was van linnen of canvas gemaakt met een dunne leren zool. In vergelijking met de echte bottines waren dit lichte schoenen die weinig bescherming boden, maar ze wel makkelijker om mee te nemen. Een aangename afwisseling ook met de zware, strak aangesnoerde bottines die met beenstukken werden gedragen. Misschien valt dit met wat verbeelding wel te vergelijken met de desert boots die onze huidige gevechtstroepen dragen als ze op missie zijn in warme oorden. De kans op blaren of wrijfwonden was dankzij de rustschoentjes alleszins minder groot.

Terwijl langs de kant hun medesoldaten heftig supporterden, deden de atleten op deze unieke foto's aan hardlopen, verspringen, hoogspringen (oude techniek), cross country of survival runs met talrijke hindernissen. Ze sprongen over beken, kropen onder touwen en sprintten over open vlaktes. Het aantal scheidsrechters en parcoursbegeleiders was groot. Maak je dus geen illusies: deze mannen en hun publiek namen deze wedstrijden serieus! Er werden tijden genoteerd en kerels die in de fout gingen, werden terechtgewezen.

Op de foto's zie je niet alleen die typische tengere loperslichamen. Ook flink gespierde knapen staken een tandje bij. Dat waren vast die bokkers die vonden dat lopen in feite iets voor meisjes was.

Het publiek bij deze wedstrijden was ook erg gevarieerd. Officieren keken van een gepaste afstand toe, terwijl de clerus en zeldzame vrouwelijke toeschouwers (waarschijnlijk adellijke dames die de verpleging en ambulances achter het front organiseerden of voor liefdadigheid zorgden) dan weer een stoel kregen toebedeeld.

Deze foto's zijn bijna lieflijk en heel ontroerend omdat ze meer nog dan de afbeeldingen van dood en verwoesting de kijker met een verstikkend en hulpeloos gevoel achterlaten. Hoeveel van de mannen op deze foto's hebben de oorlog overleefd? En als ze dat al deden, kwamen ze er dan zonder verminkingen of trauma's vanaf? De kans is klein. Lopen kan een troost zijn, zelfs een therapie, maar de gruwel van de Eerste Wereldoorlog was zo groot dat de langste afstand waarschijnlijk niet voldoende was om hen weer als voorheen te maken. Of was lopen toch de ultieme troost?

Na de oorlog creëerde Vic Clapham, een Zuid-Afrikaanse oorlogsveteraan, ter ere van zijn vele gesneuvelde kameraden de Comrades Marathon. Op 24 mei 1921 vertrokken vierendertig lopers voor het eerst aan deze ultramarathon. Hij wordt nog steeds gelopen. Aan de veel recentere In Flanders Fields Marathon nemen vaak (achter)kleinkinderen van gesneuvelde soldaten deel. En misschien draait het daar wel allemaal om: door te lopen hou je hen in leven en worden ze meer dan de zoveelste witte of grijze grafzerk op de eindeloze kerkhoven in de Westhoek en Noord-Frankrijk. Want wat zijn onze benen? Springveren. Stalen springveren...

Referenties

- Met dank aan het archief van In Flanders Fields, Ieper, voor de erg waardevolle hulp en de zoektocht naar onze lopende soldaten.
- Gallipoli, a film by Peter Weir, Paramount Pictures.
- Boston: the Canadian Story by David Blaike.

- Groepen kunnen bij vzw De Boot een fiets- of looptocht boeken waarbij ze het leven van James Duffy en andere gesneuvelde atleten (voetbalspelers, Tour de France-winnaars, Olympische atleten) al sportend kunnen herbeleven. (surf naar: www.deboot.be)